Valiokunnan lausunto PeVL 37/2026 vp– HE 48/2025 vp

Perustuslakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kansainvälisestä yhteistoiminnasta eräiden rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanossa annetun lain muuttamisesta

Lakivaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kansainvälisestä yhteistoiminnasta eräiden rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanossa annetun lain muuttamisesta (HE 48/2025 vp): Asia on saapunut perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava lakivaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- erityisasiantuntija Anne Kohvakka, oikeusministeriö
- hallitusneuvos Sonja Varpasuo, oikeusministeriö
- eduskunnan oikeusasiamies Jari Råman, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- oikeuskansleri Janne Salminen, Oikeuskanslerinvirasto
- professori Minna Kimpimäki
- professori Sakari Melander
- professori Elina Pirjatanniemi
- professori Veli-Pekka Viljanen
- oikeustieteen tohtori, varatuomari Petri Jääskeläinen
- Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen entinen tuomari Pauliine Koskelo

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- professori Dan Helenius
- apulaisprofessori Anu Mutanen

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kansainvälisestä yhteistoiminnasta eräiden rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanossa annettua lakia.

Laki oli tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2026.

Valmis
5.0

Valiokunnan lausunto PeVL 37/2026 vp

Hallituksen esitykseen sisältyy lakiehdotuksen suhdetta perustuslakiin ja säätämisjärjestystä koskeva jakso. Hallituksen käsityksen mukaan lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa säätämisjärjestyksessä.

LAKIVALIOKUNNAN LAUSUNTOPYYNTÖ

Lakivaliokunta on 4.9.2025 päättänyt pyytää eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 2 momentin mukaisesti perustuslakivaliokunnan lausuntoa siitä, miten esitystä on arvioitava Suomea velvoittavien ihmisoikeussopimusten sekä perustuslain säännösten kannalta.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

(1) Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kansainvälisestä yhteistoiminnasta eräiden rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanossa annettua lakia siten, että Suomen viranomaisille annettaisiin lain nojalla toimivalta siirtää vieraassa valtiossa määrätyn kuolemanrangaistuksen täytäntöönpano ja muuntaa kuolemanrangaistus Suomessa täytäntöön pantavaksi vapauteen kohdistuvaksi seuraamukseksi.

(2) Esityksen tavoitteena on sen perustelujen (s. 6) mukaan mahdollistaa tehokas ja oikeudenmukainen rikosvastuun toteutuminen myös sellaisissa tilanteissa, joissa Suomen kansalaiselle tai henkilölle, jonka kotipaikka on Suomessa, on vieraassa valtiossa määrätty kuolemanrangaistus eikä sitä voida sellaisenaan muuntaa Suomessa täytäntöönpantavaksi seuraamukseksi.

(3) Ehdotettu sääntely on merkityksellistä esityksen mukaan perustuslain 7 §:n 2 momentin kannalta, jonka mukaan ketään ei saa tuomita kuolemaan, kiduttaa eikä muutoinkaan kohdella ihmisarvoa loukkaavasti. Perustuslain kyseinen säännös kieltää yksiselitteisesti ja ehdottomasti paitsi kuolemanrangaistuksen täytäntöönpanon myös kuolemanrangaistukseen tuomitsemisen Suomessa (ks. PeVL 6/1997 vp, s. 3, PeVL 28/2024 vp, kappaleet 34—41).

(4) Kuolemanrangaistuksen kielto sisältyy Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6. ja 13. lisäpöytäkirjoihin ja kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (jäljempänä KP-sopimus) 2. lisäpöytäkirjaan, jotka Suomi on ratifioinut. Lisäksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on katsonut kuolemanrangaistuksen olevan kaikissa olosuhteissa myös vastoin Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2 artiklan oikeutta elämään sekä 3 artiklan kidutuksen kieltoa (Al-Saadoon and Mufdhi v. the United Kingdom, 2.3.2010). Kyse on ehdottomasta kiellosta, josta ei ole esimerkiksi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 15 artiklan mukaan mahdollista poiketa edes poikkeusoloissa.

(5) Sääntelyn mukaan vieraassa valtiossa määrätty kuolemanrangaistus voidaan muuntaa Suomessa täytäntöönpantavaksi seuraamukseksi ja siirtää seuraamuksen täytäntöönpano Suomeen. Perustuslakivaliokunnan mielestä olennaista on, että perustuslain 7 §:n 2 momentti kieltää kuolemanrangaistuksen täytäntöönpanon tai tuomitsemisen, mitä ehdotettu sääntely ei merkitse.

(6) Lisäksi valiokunnan mielestä perustuslain 7 §:n näkökulmasta voidaan pitää myönteisenä, että sääntely mahdollistaa Suomen kansalaiselle tai henkilölle, jonka kotipaikka on Suomessa, vieraassa valtiossa määrätyn kuolemanrangaistuksen täytäntöönpanon siirtämisen Suomeen ja rangaistuksen muuntamisen Suomessa täytäntöön pantavaksi vapauteen kohdistuvaksi seuraamukseksi. Ehdotettu sääntely voi näin ollen estää kuolemanrangaistuksen toimeenpanon. Valiokunnan samaan selvityksen mukaan Euroopan neuvoston jäsenmaista ainakin Ranskassa on mahdollista muuntaa henkilön ulkomailla saama kuolemantuomio tämän suostumuksella Ranskan lainsäädännön mukaiseksi vankeusrangaistukseksi.

(7) Perustuslakivaliokunnan mielestä ehdotettu sääntely ei muodostu ongelmalliseksi perustuslain 7 §:n 2 momentin eikä myöskään Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kannalta.

(8) Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota säännöksessä ehdotettuun edellytykseen kuolemanrangaistuksen täytäntöönpanon karttamisesta ilman tuomitun suostumusta tapahtuvan kuolemanrangaistuksen muuntamisen ja täytäntöönpanon edellytyksenä. Se, että tuomittu valtiosäännön perusteisiin kuuluvan ja perustuslain 1 §:ssä turvatun ihmisarvon loukkaamattomuuden sekä oikeutta elämään, kuolemanrangaistuksen kieltoa ja ihmisarvon loukkaamisen kieltoa koskevien perustuslain 7 §:n 1 ja 2 momenteissa turvattujen perusoikeuksien tarkoituksen mukaisesti karttaa kuolemanrangaistuksen täytäntöönpanoa, ei valiokunnan mielestä voi olla Suomessa tapahtuvan kuolemanrangaistuksen muuntamisen ja täytäntöönpanon yhtenä edellytyksenä. Kuolemaan tuomitulta ei tosiasiallisesti voida odottaa muunlaista käyttäytymistä kuin kuolemanrangaistuksen täytäntöönpanon karttamista. Lakivaliokunnan on asianmukaista muuttaa ehdotettua sääntelyä siten, ettei karttamista aseteta kuolemanrangaistuksen muuntamisen ja täytäntöönpanon edellytykseksi. Kuolemanrangaistuksen muuntaminen ja täytäntöönpano voidaan valiokunnan käsityksen mukaan säätää mahdolliseksi ilman tuomitun suostumusta ja lisäedellytyksiä.

(9) Hallituksen esityksessä on katsottu, että ehdotuksen mukaista uutta lakia voitaisiin soveltaa myös taannehtivasti ennen sen voimaantuloa määrättyjen seuraamusten täytäntöönpanon siirtämiseen ja muuntamiseen. Ehdotuksen säätämisjärjestystä koskevissa perusteluissa (s. 14—15) ehdotettua sääntelyä on arvioitu perustuslain 8 §:n, Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7 artiklan ja KP-sopimuksen 15 artiklan rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen kannalta. Arvioinnissa on pidetty merkityksellisenä myös muutoksen suhdetta perustuslain 7 §:n 1 momentin turvaamaan oikeuteen henkilökohtaiseen vapauteen. Esityksen perustelujen (s. 14) mukaan muutoksessa ei puututa tietyn teon rangaistavuuteen tai siitä määrättävään rangaistukseen, joista perustuslain 8 §:ssä ja sen taustalla olevissa kansainvälisissä sopimuksissa on niiden sanamuodon mukaisesti kyse.

(10) Perustuslakivaliokunnalla ei ole huomautettavaa esityksessä omaksuttuun taannehtivuutta koskevaan arvioon ottaen erityisesti huomioon, että kyse on luonteeltaan lähinnä prosessuaalisesta sääntelystä, joka ei laajenna rangaistavuuden alaa tai ankaroita käytettävissä olevia rangaistuksia.

(11) Esityksen perustelujen (s. 6) mukaan vieraassa valtiossa annetun tuomion siirtoa koskevissa asioissa haasteena on käytännössä muun muassa yhteydenpito vieraan valtion kanssa,

tuomion täytäntöönpanon siirtoa varten tarvittavien tietojen saaminen ja näiden vuoksi erityisesti siirtoprosessien pitkä kesto. Perustelujen mukaan oikeusministeriössä tulee arvioitavaksi täytäntöönpanon siirron ja muuntamisen edellytysten yhteydessä myös oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutuminen, ja tarvittaessa menettelystä voidaan pyytää tuomiovaltiolta lisäselvitystä.

(12) Perustuslakivaliokunta pitää tärkeänä, että valtioneuvosto pyrkii arvioimaan mahdollisuuksia vahvistaa lainsäädännöllisiä ratkaisuja, joilla voidaan varmistua mahdollisimman hyvin oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin edellytyksien toteutumisesta.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Perustuslakivaliokunta esittää,

että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Helsingissä 26.5.2026

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Heikki Vestman kok
varapuheenjohtaja Onni Rostila ps (osittain)
jäsen Petri Honkonen kesk
jäsen Hannu Hoskonen kesk
jäsen Atte Kaleva kok
jäsen Teemu Keskisarja ps
jäsen Kimmo Kiljunen sd
jäsen Johannes Koskinen sd
jäsen Jarmo Lindberg kok
jäsen Mats Löfström r
jäsen Mira Nieminen ps
jäsen Ville Skinnari sd
jäsen Johannes Yrttiaho vas

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Johannes Heikkonen